

JĘZYK POLSKI

Zaległości po nauczaniu zdalnym w opinii nauczycieli szkół średnich

Wydawnictwo Nowa Era opracowało raporty podsumowujące stan edukacji w szkołach średnich po okresie nauczania zdalnego. Raporty te mają pomóc nauczycielom przedmiotowym w rozplanowaniu pracy nad nadrabianiem zaległości.

WSTĘP

Poprosiliśmy nauczycieli przedmiotowych, by podzielili się z nami swoimi refleksjami i obserwacjami, dotyczącymi osiągnięć oraz niepowodzeń z okresu nauki zdalnej. Jak uczniowie poradzili sobie z trybem pracy online? Czy udało się zrealizować materiał z zakresu podstawy programowej? Jakich umiejętności nie udało się wyćwiczyć bez kontaktu bezpośredniego między nauczycielem i uczniem?

Zapraszamy do lektury wywiadu przeprowadzonego z doświadczonymi nauczycielkami języka polskiego Małgorzatą Matecką i Joanną Wybrańską. Zachęcamy także do dyskusji i dzielenia się swoimi obserwacjami. Swoje opinie możecie Państwo kierować do nas za pośrednictwem profilu Nowej Ery na Facebooku oraz poprzez pocztę elektroniczną pod adres: nowaera@nowaera.pl

Jak ogólnie oceniają Panie okres nauczania zdalnego pod względem opanowania przez uczniów materiału realizowanego na lekcjach języka polskiego?

Małgorzata Matecka

Niewątpliwie poziom opanowania materiału podczas nauki zdalnej jest niższy niż podczas nauki stacjonarnej. Uczniowie mają wiedzę fragmentaryczną. Widać, że dobrze przyswoili tylko te zagadnienia, które budziły ich zainteresowanie. Bardzo pogłębiła się różnica między uczniami najzdolniejszymi a najslabszymi. Dla tych drugich forma nauki zdalnej była bardzo demotywująca. Gorzej radzili sobie zarówno z emocjami, jak i z przyswojeniem materiału, co sprawiło, że szybko rezygnowali i przyjmowali bierną postawę.

Joanna Wybrańska

Wiedza nabywana podczas zdalnej edukacji nie została poprawnie utrwalona – braki były widoczne zarówno pod koniec roku szkolnego, przy powtórkach, jak i na początku obecnego roku, przy ćwiczeniach i wstępnych diagnozach, które przeprowadziliśmy na pierwszych lekcjach. Uczniowie nie tylko nie znają zagadnień z zajęć, lecz także widać, że nie czytali lektur, gdyż łatwo było oszukać podczas sprawdzianów i mieli za małą motywację do pracy.

Czy uczniowie brali aktywny udział w lekcjach? Czy sprawiali wrażenie przygotowanych, odrabiali prace domowe?

Małgorzata Matecka

Poziom aktywności podczas nauczania zdalnego nie różnił się szczególnie od poziomu aktywności podczas lekcji stacjonarnych. Mogę odnotować jedynie pojedyncze przypadki uczniów, którzy byli aktywni w szkole, a podczas lekcji online wycofali się, i odwrotnie. Co ważne, zauważyłam, że uczniowie, którzy uaktywnili się podczas lekcji zdalnych, a wcześniej mieli z tym problem, po powrocie do szkoły wykazują się większą aktywnością niż przed lockdownem. Gdy nie musieli włączać kamerki, przełamali swoje lęki przed publicznymi wystąpieniami i teraz jest im łatwiej zabierać głos w klasie. To jeden z nielicznych, pozytywnych skutków nauczania zdalnego.

Joanna Wybrańska

Prace domowe były odrabiane, ale trudno ocenić poziom samodzielności. Były one sposobem zdobywania

łatwych ocen, uczniowie ściągali prace z internetu i wymieniali się nimi. Dobrowolną aktywność na lekcjach przejawiały tylko jednostki, aktywizowanie reszty napotykało na liczne trudności – a to kłopoty ze sprzętem, a to bariery psychologiczne, uniemożliwiające zabieranie głosu na forum.

Indywidualne konsultacje pokazały, że uczniom dużo trudności sprawiało formułowanie dłuższych, logicznych i poprawnych pod względem językowym wypowiedzi pisemnych.

Czy uczniowie dopytywali o trudniejsze zagadnienia?

Małgorzata Matecka

Tak, często zadawali pytania. Pytania zadawane mailem dotyczyły raczej zagadnień organizacyjnych i prośb o spotkanie indywidualne. Podczas lekcji prosili o powtórzenie czegoś, co umknęło ich uwadze lub było niezrozumiałe. Dzięki temu wiedziałam, kto pracuje aktywnie, a kto wyłącznie odsłuchuje lekcję. Co ważne, tę „odwagę” przerywania lekcji, by dopytać o coś, musiałam w uczniach wypracować. Na każdej lekcji przypominałam im, że mają prawo dopytywać i wyrażać swoje wątpliwości. O ile podczas nauki stacjonarnej nigdy nie stanowiło to problemu dla moich uczniów, o tyle w formule zdalnej musieli się do tego przyzwyczaić. Natomiast bardzo chętnie umawiali się na indywidualne konsultacje, podczas których wyjaśnialiśmy wątpliwości, a przede wszystkim dokładnie omawialiśmy prace pisemne. Dla uczniów niewątpliwie były to bardzo korzystne spotkania. Należy jednak zauważyć, że indy-

widualne konsultacje to efekt dobrej woli nauczyciela i dodatkowy czas pracy. Na pewno są potrzebne, ale bardzo obciążające i czasochłonne dla osoby uczącej. Indywidualne konsultacje pokazały, że uczniom najczęściej trudności sprawiało formułowanie dłuższych, logicznych i poprawnych pod względem językowym wypowiedzi pisemnych.

Zdarzało się także, że uczniowie prosili o to, by po lekcji chwilę z nimi porozmawiać (pojedyncze osoby lub grupki osób). Podczas takich spotkań opowiadali o swoich skojarzeniach z daną lekturą lub innym tekstem kultury. Pytali o książki, które czytają samodzielnie; o to, czy mogliby je wykorzystać na maturze w kontekście tematu omawianego na lekcji. Opowiadali o swoich zainteresowaniach literackich. Te krótkie rozmowy między lekcjami dowodziły tego, że podczas nauki zdalnej uczniom bardzo brakowało przestrzeni do prowadzenia sporów i do dyskusji. Pokazały również, że uczniowie mają problem z dostrzeżeniem korespondencji sztuk oraz powtarzalności i modyfikacji motywów literackich.

Joanna Wybrańska

Prowadziliśmy zajęcia przez MS Teams, uczniowie komunikowali się z nami za jego pomocą (poprzez czat). Najwięcej problemów dotyczyło samego systemu pracy zdalnej, trudności technicznych – co zrobić, jeśli nie zdążyło się przestać pracy lub sprawdzianu o czasie. Ogólnie uczniowie mieli problem z gospodarowaniem czasem

– czy to podczas sprawdzianów (nie wyrabiali się w określonych modułach czasowych), czy przy odrabianiu prac domowych – otrzymywaliśmy od nich „przesyłki” w godzinach nocnych, czasem bardzo późnych.

Uczniowie mają problem z dostrzeżeniem korespondencji sztuk oraz powtarzalności i modyfikacji motywów literackich.

Jakie rodzaje zadań, ćwiczeń, prac i projektów wychodziły dobrze, a z którymi były trudności?

Małgorzata Matecka

Uczniowie dobrze radzili sobie z takimi zadaniami i pracami, jak przygotowywanie prezentacji multimedialnych i omawianie ich na lekcjach, krytyczne czytanie tekstów nieliterackich, rozpoznawanie specyfiki tekstów publicystycznych, rozpoznawanie retorycznych środków językowych, rozpoznawanie w tekście ironii, groteski i komizmu oraz wskazywanie ich funkcji, rozpoznawanie cech rodzajowych i gatunkowych oraz rozpoznawanie funkcji językowych.

Natomiast słabo radzili sobie z zadaniami i pracami w rodzaju pisania rozprawki argumentacyjnej, formułowania wniosków i opinii, dostrzegania związku między dziełem a charakterem epoki, uwzględniania kontekstów (na przykład biograficznych, historycznych, a przede wszystkim filozoficznych) podczas analizy i interpretacji tekstu. O ile rozpoznawali środki artystycznego wyrazu, o tyle mieli trudność z odczytaniem ich funkcji. Kłopot sprawiały też samodzielna praca z kartami pracy (odpowiedzi były powierzchowne i niepełne, zwłaszcza przy kartach pracy do lektur), odróżnianie argumentu od przykładu w pracach pisemnych i wypowiedziach ustnych, a także samokształcenie – mimo otrzymywanych wskazówek uczniowie korzystali z dostępnych w internecie materiałów wątpliwej jakości.

Generalnie zauważyć można, że lepiej radzili sobie z tekstami Nieliterackimi niż literackimi oraz lepiej z prozą niż poezją i dramatem.

Joanna Wybrańska

Zastąpiliśmy większość form egzekwowania wiedzy odpowiedziami ustnymi. Mam poczucie, że wzrosły kompetencje uczniów w tym zakresie. Zdalna edukacja była okazją do ćwiczenia dłuższych wypowiedzi ustnych, zarówno przygotowanych, jak i redagowanych bezpośrednio. To ważna umiejętność pod kątem ustnej matury, ale także kształtowania kompetencji miękkich, gdyż uczniowie oswajali się z publicznymi wystąpieniami i to w mocno stresującej wielu z nich formie – przez kamerki.

Prowadziliśmy pracę metodą grupowego projektu, uczniowie łączyli się zdalnie, rozdzielali zadania i prezentowali owoce swej pracy – sami oceniali, że system ten sprawdzał się dobrze, lepiej niż projekty grupowe przygotowywane stacjonarnie, eliminował bowiem ewentualne bariery, trudności w zorganizowaniu spotkania uczniów mieszkających w odległych miejscowościach i uczestniczących w różnych zajęciach pozalekcyjnych. Myślę, że są to umiejętności poszukiwane wśród pracowników poważnych firm.

Mamy poczucie, że najslabiej wyćwiczoną umiejętnością jest redagowanie dłuższej wypowiedzi pisemnej, zwłaszcza według nowych standardów maturalnych.

Ćwiczyliśmy interpretację utworów i argumentację, podawaliśmy konteksty, ale brakowało skutecznych sposobów wyćwiczenia w uczniach umiejętności pisania tak długiej pracy w tak długim odcinku czasu. Jeśli zadawaliśmy uczniom taką formę jako zadanie domowe, nie było gwarancji ani samodzielności, ani zachowania dyscypliny czasowej (nie wiadomo, jak długo i z iloma przerwami uczeń pisał pracę). Jeśli przeprowadzaliśmy diagnozę polegającą na pisaniu wypracowania według wytycznych informatora, również nie mieliśmy gwarancji samodzielności, ponieważ przewidziana za pracę ocena motywowała uczniów do szukania wszelkiej możliwej pomocy. Dodatkowym minusem był program poprawiający uczniom błędy ortograficzne.

Najslabiej wyćwiczoną umiejętnością jest redagowanie dłuższej wypowiedzi pisemnej, zwłaszcza według nowych standardów maturalnych.

Co najtrudniej było wytłumaczyć za pomocą lekcji online i zdalnych zadań?

Joanna Wybrańska

Żaden obszar wiedzy nie był trudny do przekazania czy wyjaśnienia, problemem było kształcenie umiejętności interpretowania tekstu literackiego czy tekstu kultury (trudno było określić, czy wszyscy uczniowie podejmują samodzielne próby kształtowania w sobie tej umiejętności – na lekcji stacjonarnej można lepiej nad tym czuć i aktywizować cały zespół) oraz umiejętności redagowania pisemnej formy wypowiedzi argumentacyjnej.

Małgorzata Matecka

Mnie największą trudność sprawiały tematy dotyczące poezji, bo po pierwsze, budzą one najmniejsze zainteresowanie uczniów, a po drugie, nauka zdalna ogranicza możliwości ekspresji potrzebnej do „wciągnięcia” uczniów w tekst. Dużo więcej czasu musiałam też poświęcić na tematy związane z prawidłową budową argumentacyjnej wypowiedzi pisemnej.

Czy uczniowie czytali lektury? Czy brali udział w dyskusjach ich dotyczących?

Małgorzata Matecka

Myślę, że odsetek uczniów czytających lektury podczas nauki zdalnej nie odbiegał od normy, którą można zauważyć podczas nauki stacjonarnej. Jest grupa uczniów, która czyta wszystkie lektury, i grupa, która czyta tylko wybrane, są też uczniowie nieczytający w ogóle lektur, ale zapoznający się z ich treścią na podstawie opracowań i/lub filmów. Ci, którzy znali lektury, chętnie dyskutowali na ich temat. Chętniej brali udział

w dyskusjach dotyczących postaw i wartości niż w dyskusjach dotyczących struktury świata przedstawionego czy konwencji literackich.

Joanna Wybrańska

Czas pokazał, że lektury znane były raczej z opracowań i streszczeń. Nawet jeśli dobrze wypadały kartkówki z treści i uczniowie zabierali głos na lekcji (zwykle zapytani), to już po kilku tygodniach nie potrafili poprawnie przywołać utworu – nie pamiętali bohaterów i wydarzeń, choć umieli przypomnieć wnioski z interpretacji. Często uczciwie przyznawali, że zdalna edukacja wymaga od nich więcej czasu niż stacjonarna i nie mają kiedy czytać. Wielu stwierdzało, że po kilku godzinach przed monitorem potrzebowali innego sposobu spędzania czasu niż zbyt „statyczne” czytanie.

Czas pokazał, że lektury znane były raczej z opracowań i streszczeń. Uczniowie przyznawali, że zdalna edukacja wymaga od nich więcej czasu niż stacjonarna i nie mają kiedy czytać. Wielu stwierdzało, że po kilku godzinach przed monitorem potrzebowali innego sposobu spędzania czasu niż czytanie.

Jak wyglądała praca podczas sprawdzianów?

Joanna Wybrańska

Mimo formułowania bardzo twórczych poleceń, wymagających myślenia i interpretacji, a nie podawania informacji, praca podczas sprawdzianów była bardzo często niesamodzielna. Uczniowie wymieniali się odpowiedziami podczas trwania sprawdzianu, korzystając

z przeróżnych komunikatorów. Nie pomagały ani presja czasowa (czyli mało czasu na udzielenie odpowiedzi, po czym sprawdzian się „zamykał”), ani podejmowane przez niektórych nauczycieli próby kontroli, na przykład nakaz włączania kamerek podczas pisania sprawdzianu – uczniowie potrafili to obejść. Oceny bardzo często nie pokrywały się z prawdziwą wiedzą, rzeczywistymi umiejętnościami prezentowanymi choćby podczas lekcji. Zrezygnowaliśmy z większości form pisemnych na rzecz ustnych odpowiedzi, ale pozostały na przykład kartkówki z lektur i wypracowania – nie mamy poczucia adekwatności tych ocen do stanu wiedzy uczniów. System zawodził też w drugą stronę – osoby dobrze przygotowane traciły punkty, gdyż nie wyrabiała się w czasie ze względu na problemy techniczne.

Małgorzata Matecka

Podczas sprawdzianów uczniowie pracowali niesamodzielnie, co można było stwierdzić na przykład na podstawie powtarzających się odpowiedzi i powielanych błędów. Często udzielali odpowiedzi na zasadzie „kopiuj-wklej”, bezmyślnie i bezkrytycznie wykorzystywali źródła internetowe. Efektem takiej praktyki były niskie oceny ze sprawdzianów, więc zapewne oddają one niski stan wiedzy. Wydaje się jednak, że część uczniów (niewielka) pracowała samodzielnie i oni otrzymywali wysokie oceny, bo najczęściej byli to uczniowie zdolni i ambitni.

Warto też zauważyć, że prace pisemne (na przykład rozprawki argumentacyjne) podczas nauki zdalnej były w dużej części pisane niesamodzielnie. O ile podczas nauki stacjonarnej pracę niesamodzielną oddawały pojedyncze osoby, o tyle podczas nauki zdalnej to zjawisko nasiliło się. Zdarzało się, że $\frac{3}{4}$ klasy oddawało pracę, która po przepuszczeniu przez system antyplagiatowy wykazywała od 20% do 70% niesamodzielnego tekstu. Uczniowie przyłapani na oszustwie dostawali szansę napisania pracy raz jeszcze i dopiero przy drugim podejściu oddawali prace samodzielne.

W jakich obszarach widzą Panie największe zaległości u uczniów? Nad czym najbardziej muszą oni popracować?

Małgorzata Matecka

To przede wszystkim umiejętność tworzenia pisemnej wypowiedzi argumentacyjnej; stawianie tezy, formułowanie argumentów i ilustrowanie ich właściwymi przykładami. Bardzo często uczniowie przykład traktują jako argument. Mają również duży problem z pisaniem zakończeń, nie potrafią krótko i rzeczowo podsumować swojej wypowiedzi. Obniżyła się również sprawność językowa uczniów, popełniają oni liczne błędy, przede wszystkim na poziomie składni, leksyki i ortografii. Dodatkowo problem stanowią umiejętno-

ści dostrzegania i rozumienia korespondencji sztuk, rozpoznawania toposów i motywów; ich kontynuacji i modyfikacji w różnych tekstach literackich, a także rozpoznawania i wykorzystywania kontekstów historycznych, społecznych, filozoficznych i biograficznych.

Joanna Wybrańska

Wymieniłabym rzetelną znajomość lektur, ich treści i interpretacji, samodzielną interpretację tekstu literackiego i tekstu kultury oraz redagowanie dłuższej formy wypowiedzi pisemnej – formułowanie tezy, argumentację z utworów literackich i kontekstów, kompozycję wypowiedzi. Bardzo ucierpiały poprawność językowa i stylistyczna przez stosowanie na sprawdzianach form typowych dla wypowiedzi świata wirtualnego (skrótowość, potoczność, brak dbałości o zapis itp.). Brakowało treningów ortograficznych (programy podkreślały błędy). Występują też problemy z długofalową koncentracją – widać wyraźnie, że uczniowie podczas zajęć zdalnych często się rozpraszali, przerywali wykonywanie zadań itp. Mają problemy z utrzymaniem koncentracji i wydajności pracy przez 45 minut, a egzaminy maturalne będą parogodzinne.

Uczniowie mają problemy z tworzeniem pisemnej wypowiedzi argumentacyjnej. Bardzo często przykład traktują jako argument.

Jakie umiejętności szczególnie będą Panie ćwiczyć z uczniami po powrocie do nauczania stacjonarnego?

Małgorzata Matecka

Przede wszystkim będę mobilizowała uczniów do samodzielnej pracy. W tym celu zwiększę liczbę krótkich ćwiczeń argumentacyjnych, część każdej lekcji poświęcę na powtórzenie i przypomnienie zagadnień z czasu nauczania zdalnego w taki sposób, że omawiając jakiś

motyw, będę wracała do przypomnienia jego realizacji w tekstach już wcześniej omawianych. Wspólnie z uczniami będę tworzyła mapy myśli i schematy skojarzeniowe, a także zwiększę liczbę ćwiczeń, w których uczniowie będą musieli rozpoznać w tekście literackim różne tropy kulturowe.

Joanna Wybrańska

Szczególną uwagę poświęcę umiejętności czytania ze zrozumieniem tekstu publicystycznego i popularnonaukowego, redagowaniu notatki syntetyzującej na bazie dwóch tekstów popularnonaukowych lub publicystycznych, formułowaniu tezy i argumentów na zadany temat, argumentowaniu tekstami literackimi i kontekstami, interpretacji tekstu literackiego, ze szczególnym uwzględnieniem utworu poetyckiego, interpretacji tekstu kultury, jak również zastosowaniu zagadnień z nauki o języku w analizie współczesnego języka polskiego i zjawisk w nim zachodzących, redagowaniu dłuższej wypowiedzi pisemnej, poprawności językowej i stylistycznej, redagowaniu i wygłaszaniu wypowiedzi ustnej, pracy w rygorze czasowym – zwłaszcza wielogodzinnej koncentracji przy rozwiązywaniu arkusza maturalnego. Są to umiejętności maturalne – potrzeba materiałów do ćwiczeń. Praca powinna aktywizować uczniów i rozwijać samodzielność (zadania, dyskusja na lekcji) oraz uczyć współpracy na równych, uczciwych prawach (praca w grupach, małe projekty).

Na co zwróć Panie uwagę, jeśli w nowym roku szkolnym znów trzeba będzie wrócić do nauki zdalnej?

Małgorzata Matecka

W jakiś sposób będę starać się zwalczać niesamodzielną pracę (na przykład przez dalsze stosowanie systemu antyplagiatowego – z tym że darmowe systemy są kiepskiej jakości, a dobre systemy nauczyciele wykupują za własne pieniądze). Będę motywować uczniów do większej aktywności, będę szczególnie czujna na zjawisko czasowego „znikania” uczniów i postaram się udzielać im wsparcia psychologicznego. Zamierzam też korzystać z różnych materiałów multimedialnych, własnych prezentacji i dostępnych multibooków, bo to się bardzo dobrze sprawdzało do tej pory. Wreszcie, zwiększę liczbę interaktywnych zadań.

Joanna Wybrańska

Po pierwsze, zwrócę uwagę na systematyczność pracy uczniów – omawiany materiał będzie egzekwowany na bieżąco, małymi formami, najlepiej ustnymi, a nie obszernymi syntezami na koniec dużych partii materiału. Po drugie, na utrwalanie materiału – do omawianych treści należy powracać częściej niż podczas zajęć stacjonarnych. Po trzecie, na zamykanie procesu dydaktycznego w godzinach lekcyjnych. Prace domowe należy ograniczać do minimum i nie zastępować nimi realizacji treści programowych. Wyznaczać zadania wymagające wykorzystania nabytej na zajęciach wiedzy, a nie zdobywania samodzielnie nowej (utrwalenie materiału, kształtowanie umiejętności – na przykład redagowania wypowiedzi argumentacyjnej z materiałem z zajęć). Rozsądnie analizować czas potrzebny uczniowi do wykonania zadania, by nie zniechęcić go nadmiernym obciążeniem do podejmowania pracy.

Warto wykorzystać pracę metodą projektu grupowego – w moim odczuciu świetnie się sprawdziła.

W dalszym ciągu będę kształcić umiejętność redagowania i wygłaszania dłuższej wypowiedzi ustnej.

Kluczową rolę odgrywa motywowanie uczniów – należy wskazywać, odwołując się do informatora matural-

nego lub zbiorów zadań na nową maturę, w jaki sposób poznawane treści będą egzekwowane na egzaminie. Uświadomienie uczniom, że oszukiwanie podczas sprawdzianów i zdobywanie ocen nie ułatwi sprawy matury, sprawia, że rośnie ich poczucie odpowiedzialności za swoją przyszłość.

Należy wskazywać uczniom, w jaki sposób poznawane treści będą egzekwowane na egzaminie maturalnym. Można przy tym odwoływać się do informatora maturalnego lub zbiorów zadań na nową maturę.

Co można doradzić nauczycielom przygotowującym uczniów do tegorocznej i przyszłorocznej matury?

Małgorzata Matecka

Mogę doradzić wprowadzenie regularnych powtórzeń materiału. Moi uczniowie otrzymują listę zagadnień z danej epoki, których opanowanie jest konieczne. Zapoznają się z nią, a jeśli jest taka potrzeba, poświęcamy jedną lekcję na wyjaśnienie tego, co sprawia uczniom trudność. Potem piszą oni krótki sprawdzian z epoki. Warto ograniczyć listę omawianych lektur do niezbędnego minimum, ćwiczyć umiejętności wymagane podczas matury poprzez pracę z arkuszami maturalnymi, jak również wprowadzić lekcje, podczas których będzie omawiana realizacja danego tematu lub motywu w różnych tekstach literackich.

Joanna Wybrańska

Do tegorocznej matury, ze względu na rezygnację ministerstwa z matury ustnej, radziłabym zrezygnować z prób uzupełniania wiedzy, skupić się na kształceniu umiejętności. Rzetelnie utrwalić znajomość treści i interpretacji lektur ogwiazdkowanych i tych szczególnie bogatych w treści mogące posłużyć argumentacji na maturze pisemnej. Trenować umiejętność formułowania tezy i argumentowania, redagowania dłuższej

wypowiedzi pisemnej, poprawnej kompozycyjnie i językowo. Ćwiczyć umiejętność interpretacji utworu poetyckiego. Pracować z arkuszami czytania ze zrozumieniem, trenować pisanie streszczeń.

Z kolei do przyszłorocznej matury proponowałabym rzetelnie zapoznać uczniów z informatorem maturalnym, omówić typy zadań, wymogi czasowe oraz kryteria oceniania; kłaść nacisk na znajomość lektur obowiązkowych; systematycznie i konsekwentnie, przy każdym temacie lekcyjnym, ćwiczyć rozwiązywanie któregoś z typów maturalnych zadań – dołączać do interpretacji utworów teksty kultury i fragmenty tekstów popularnonaukowych, formułować polecenia według wytycznych informatora; ćwiczyć dłuższe formy wypowiedzi pisemnych według standardów maturalnych – poprawne kompozycyjnie i językowo.

Warto wprowadzić choć raz na półrocze sprawdzian pisany przez cztery godziny, zawierający wszystkie zadania matury pisemnej – praktyka starej matury pokazuje, że uczniowie dosłownie muszą ćwiczyć kondycję, żeby dać radę na egzaminie, a czasu pozostało niewiele. Dobrze jest też regularnie ćwiczyć formułowanie i wygłaszanie wypowiedzi ustnej typu maturalnego – zarówno dla trenowania umiejętności argumentacji, kompozycji i zachowania poprawności językowej, jak i dla wyrobienia śmiałości publicznych wystąpień i opanowania stresu.

Co podpowiedzieć samym uczniom i ich rodzicom?

Małgorzata Matecka

Przede wszystkim, żeby korzystali ze sprawdzonych źródeł wiedzy i z materiałów dla maturzystów, które dostępne są na przykład na stronie CKE czy na stronach wydawnictwa Nowa Era. Ważne jest także, żeby uczniowie robili notatki i mapy myśli, bo to pomaga w zapamiętywaniu tekstu, powtarzali regularnie materiał oraz postawili na samodzielność i samokształcenie.

Joanna Wybrańska

Powinni zaufać, że edukacja stacjonarna odpowiednio poprowadzona przez nauczycieli przygotowuje ich do egzaminu maturalnego, niezależnie od ewentualnie „straconego” czasu podczas ubiegłych lat.

Muszą mieć też świadomość, że zarówno nadrabianie zaległości, jak i praca podczas możliwej w tym roku edukacji zdalnej wymagają od nich samodyscypliny, że nauczyciel kieruje pracą, ale to oni muszą ją wykonać. Powinni sobie uświadomić, że za późno na walkę o oce-

ny – nie ma sensu zdobywać ich nieuczciwie i w ten sposób pozbawiać się możliwości zdobycia i utrwalenia wiedzy zapewniającej sukces maturalny.

Myślę, że kolejne lockdowny nauczyły wszystkich konieczności selekcji – należy odrzucić to, co niepotrzebne, co zabiera czas – na rzecz wybranych, kluczowych przestrzeni rozwoju. Nie ma sensu być dobrym ze wszystkiego, lepiej być super z wybranych przedmiotów.

O naszym sukcesie decyduje również higiena pracy, szkoła nie jest „na chwilę”, nie należy intensyfikować wysiłku i pracować po kilkanaście godzin na dobę, tylko rozłożyć pracę w czasie i oprócz nauki jeszcze żyć, odpoczywać, mieć pasje i przyjaciół. Taka umiejętność zarządzania czasem będzie bezcenna w dorosłym życiu.

Warto podpowiedzieć uczniom, by korzystali ze sprawdzonych źródeł wiedzy i z materiałów dla maturzystów, które dostępne są na przykład na stronie CKE czy na stronach wydawnictwa Nowa Era.

Zaległości po zdalnym, czyli co na pewno trzeba powtórzyć

- tworzenie pisemnej wypowiedzi argumentacyjnej; stawianie tezy, formułowanie argumentów i ilustrowanie ich właściwymi przykładami;
- zasady składni, leksyki i ortografii;
- znajomość lektur, ich treści; umiejętność ich samodzielnej interpretacji;
- dostrzeganie związku między dziełem a charakterem epoki;
- dostrzeganie i rozumienie korespondencji sztuk;
- redagowanie notatki syntetyzującej na bazie dwóch tekstów popularnonaukowych lub publicystycznych;
- zastosowanie zagadnień z nauki o języku w analizie współczesnego języka polskiego i zjawisk w nim zachodzących.

Nad tym trzeba popracować

- rozpoznawanie toposów i motywów, ich kontynuacji i modyfikacji w różnych tekstach literackich;
- rozpoznawanie i wykorzystywanie kontekstów historycznych, społecznych, filozoficznych i biograficznych;
- interpretacja tekstu literackiego, ze szczególnym uwzględnieniem utworu poetyckiego;
- umiejętność czytania ze zrozumieniem tekstu publicystycznego i popularnonaukowego;
- konstruowanie wypowiedzi pisemnej w sposób inny niż charakterystyczny dla wypowiedzi świata wirtualnego, gdzie dominuje skrótowość, potoczność, brak dbałości o zapis itp.;
- pisanie zakończeń wypowiedzi pisemnych;
- redagowanie i wygłaszanie wypowiedzi ustnej;
- samodzielna praca z kartami pracy;
- utrzymanie koncentracji i wydajności pracy przez dłuższy czas (kilka godzin).